

**«Не жаль мені, що я тебе кохаю...»
(адресати інтимної лірики Лесі Українки)**

Звучить мелодія Ф. Шопена Ноктюрн №2 опус. 9

Читець 1. *Виконується поезія Лесі Українки «Відповідь» («Не жаль мені, що я тебе кохаю»).*

Не жаль мені, що я тебе кохаю,
Та в нас дороги різно розійшлись.
Ні, не кажи, що зійдуться колись!
Не зійдуться, мій друже, я те знаю.
Моє кохання – то для тебе згуба:
Ти наче дуб високий та міцний,
Я ж наче плющ похилий та смутний,
Плюща обійми гублять силу дуба.
Та без притулку плющ зелений в'яне,
Я не зав'яну, я знайду руїни,
Я одягну обдерті, вбогі стіни,
Зелений плющ оздобою їм стане.
В країну смутку вітерець прилине
І принесе мені луну розмови
Від мого дуба любого з діброви, –
І спогад любих літ повік не згине.

Ведучий 1.

В цьому році 25 лютого відзначається 150 років від дня народження славної доньки України Лариси Петрівни Косач - Квітки, відомої поетеси Лесі Українки.

Ведучий 2.

Вона – класик української, всеслов'янської, європейської та світової літератури, геніальна поетеса і драматург, талановитий прозаїк і перекладач, учений-літературознавець і фольклорист-етнограф, публіцист, педагог, видавець, журналіст, поліглот, громадський діяч. За словами сучасної поетеси Ліни Костенко: «Леся Українка була Великим Будівничим нашого національного духу...потужним трансформатором світової культури на рідному ґрунті».

Вед.1.

В часи радянської імперії пропагувався образ Лесі Українки як образ жінки-борця, революціонерки, співачки «досвітніх огнів», такої собі суворої і незламної, гордої і неприступної, хоча і тоді корифеї українського слова бачили її іншою. «Мовби крізь серпанок легендарності, - писав Олесь Гончар, - проступає до нас образ поетеси, образ ніжний і чистий. Майже ніколи – веселий, частіше – в задумі чи смутку...».

Вед. 2.

Широко була представлена її громадянська, філософська, пейзажна лірика і неповно – інтимна лірика - поезія нерозгублених почуттів і прагнень душі.

Вед. 1.

Лариса Петрівна, наділена від природи ніжним чуттєвим серцем, прагнула кохати і бути коханою. У неї були захоплення. Зустріла в житті вона і справжнє кохання, полюбила щиро, самовіддано й гаряче.

Вед.2.

Свою радість, свій смуток, біль чи страждання вона виливала на папері, створюючи прекрасні зразки інтимної лірики.

Читець.2. *Виконується поезія Л. Українки «На мотив з Міцкевича»*

Я не кохаю тебе і не прагну дружиною стати.
Твої поцілунки, обійми і в мріях не сніться мені,
В мислях ніколи коханим тебе не одважусь назвати;
Я часто питаю себе: чи кохаю? — Одказую: ні!

Тільки ж як сяду край тебе, серденько мов птиця заб'ється,
Дивлюся на тебе й не можу одвести очей,
І хоч з тобою розстанусь, то в думці моїй зостається
Неначе жива твоя постать і кожнеє слово з речей.

Часто я в думці з тобою великі розмови проваджу,
І світять, як мрія, мені твої очі, ті зорі сумні...
Ох, я не знаю, мій друже, сама я не зважу, —
Коли б ти спитав: «Чи кохаєш?» — чи я б тобі мовила: ні?

Вед.1.

Значна кількість поезії цієї тематики, за свідченням дослідників її життя і творчості, довгий час ніде не друкувалася. Аж через 35 років після її смерті (1913) їх видали, але не в Україні, а в Канаді, де жили сестри Лесі Українки.

Яка тому причина? По-перше, події, які призвели до написання цих творів, не були досить відомі. Зокрема, так званий «білоруський роман» був родинною таємницею Косачів. По-друге, характер самої поетеси не давав їй змогу розкривати інтимні переживання перед широким загалом. Ну а пізніше комусь, мабуть, вигідно було «примовчати».

Вед.2.

То ж спробуємо заглянути в потаємні куточки Лесиноного серця. Згадаємо тих, кого вона без надії кохала, хто осяяв їй дорогу і покинув самотньою на тернистому

шляху, додаючи гіркоти і розчарування, хто надихнув її на створення вершинних поезій. Згадаємо того, хто зігрів Лесю своїм гарячим почуттям в останні роки життя.

Звучить уривок з фортеп. циклу П. І. Чайковського «Пори року. Квітень»

Вед.1.

На думку деяких дослідників, перше дівоче кохання волинянки було до Максима Славінського, товариша її брата Михайла. Вони зустрілися влітку 1886-го у селі Колодяжному, де її батьки мали чималий маєток. Максимові було вісімнадцять, дівчині – п'ятнадцять років. У юних серцях спалахнула любов. Їх часто бачили вдвох біля озера, але через хворобу Лариса лише сиділа на березі й споглядала на тихе плесо. А в голові роїлися думки, їй було так соромно своїх милиць, та хлопець навіть не помічав їх, він бачив лише миле лице юнки. За кілька років їхня любов згасла.

Вед.2.

І Максим Славінський, і Леся Українка були членами молодіжного літературного гуртка «Плеяда». Вони отримали завдання перекласти українською мовою збірку поезій Генріха Гайне. Творчість німецького поета на довгі роки поєднала обдарованих людей. Збереглися листи, в яких вона розповідає про подробиці затьяжної спільної праці.

Вед.1.

В 1892 році львівська друкарня Товариства імені Шевченка (серія «Всесвітні твори») оприлюднила «Книгу пісень» Генріха Гайне. Коли молоді люди зустрілися влітку 1892 року в Колодяжному, взаємні почуття спалахнули з новою силою.

Вед.2.

Історик Олександр Якович Шульгін після смерті дружини Максима Славінського написав: «Тепер можна сказати і про зворушливий його роман із великою українською поетесою, в душі якої він лишив глибокий слід».

Леся присвятила низку віршів коханому: «Горить моє серце», «Стояла я і слухала весну», «Хотіла б я піснею стати», «Сон літньої ночі».

Вед.1.

Немає достаменних свідчень про те, чому перервалися ці романтичні стосунки, перейшовши у дружні (їхнє спілкування тривало ще протягом багатьох років).

Вед.2.

Після смерті Лесі Українки Максим Славінський поринув у політичну діяльність. 2 вересня 1919 року уряд Української Народної Республіки, який тоді перебував у Кам'янці-Подільському, призначив Максима Славінського міністром іноземних справ. Пізніше, ставши емігрантом, він займався дипломатичною роботою. 27 травня 1945 року був заарештований у Празі радянською контррозвідкою. В камері Лук'янівської в'язниці він помер. Було йому тоді 77 років.

Читець 3. *Виконується вірш «Стояла я і слухала весну»*

Стояла я і слухала весну,
Весна мені багато говорила,
Співала пісню дзвінку, голосну
То знов таємно-тихо шепотіла.

Вона мені співала про любов,
Про молодощі, радощі, надії,
Вона мені переспівала знов
Те, що давно мені співали мрії.

Звучить пісня К. Стеценка «Стояла я і слухала весну» на слова Лесі Українки

Вед.1.

Восени 1895 року у київському помешканні Косачів (на Назар'ївській, 21) з'являється студент-квартирант грузин Нестор Гамбарашвілі, який провів тут зиму 1895—1896 та 1896—1897 років. Гамбарашвілі був виключений з Московського університету за участь у студентських виступах і засланий на батьківщину, в Горі. Позбавлений права навчатися в столицях, він обрав Київський університет. Гарні стосунки склалися у нього з родиною Косачів. «Особливо хороші товариські стосунки були в мене з Лесею Українкою», - зазначав Нестор Гамбарашвілі у спогадах.

Вед.2.

Леся вчила нового приятеля французькій мові, своєю чергою навчаючись у нього грузинської. Грузія викликала в дівчини щирий інтерес: її захоплювала сила духу народу, який усім лихоліттям протиставив свою мужність та доблесть і зумів зберегти себе. Від свого «учня» Леся вперше познайомилася з «Витязем у тигровій шкурі» Шота Руставелі. «Коли б я не була українкою, я б хотіла бути грузинкою», — сказала якось вона.

Вед.1.

Молоді люди разом відвідували концерти, займалися музикою: «Особливо вона захоплювала мене сонатою Бетховена "Quasi und fantasia", виконувала твори Ліста, Шопена, Моцарта, Шумана, Чайковського, дуже добре грала сюїту Гріга "Пер Гюнт", яка тоді щойно з'явилася...», - згадував Нестор Гамбарашвілі.

Взагалі, на думку деяких біографів стосунки між ними «були більш ніж дружніми». Про це начебто свідчила й Ольга Петрівна, Лесина сестра, з якою її єднала особлива духовна близькість.

Вед.2.

Розмови про Грузію будили думки про долю рідного краю. Влітку, проводжаючи Нестора на канікули, Леся попрохала привезти їй із Грузії кинджал — «як емблему для боротьби з ненависним ворогом»... «Я виконав бажання, — писав Н. Гамбарашвілі. — Непогано заробляючи уроками, я замовив спеціалістам по холодній зброї дагестанцям в Горі кинджал, невеликий, з кращої криці, ручка і піхви кинджала були зроблені з

срібла з гравіровкою і черню».

Вед.1.

1897 рік почався для Лесі Українки різким загостренням хвороби. Боротися з недугою подалася в Ялту. Там, отримавши якоесь чергового листа від матері, дізналася про одруження Нестора Гамбарашвілі: «Дуже сумно мені те, що ти пишеш мені про Гамбарова... Привітай його від мене, як побачиш, конечно, скажи, що я часто згадую його, а що я йому не пишу, то се, певне, його не здивує...»

Вед.2.

Це рядки з Лесиноного листа-відповіді. Чується в них ледь стримувана гіркота, хоча, напевно, Несторове рішення не було для неї цілковитою несподіванкою. Адже ще в лютому на папір лягли слова: «Не дорікати слово я дала...»

Читець 4. *Виконується поезія «Не дорікати слово я дала»*

Не дорікати слово я дала,
 І в відповідь на тяжку постанову
 Ти дав колючу гілочку тернову,
 Без жаху я в вінок її вплела.
 Рясніше став колючий мій вінок...
 Дарма, я знала се! Тоді ще, як приймала
 Від тебе зброю, що сріблом сіяла,
 Я в серце прийняла безжалісний клинок.
 Тепер мені не жаль ні мук, ні крові,
 Готова я приймать і рани, і терни
 За марні мрії, за святії сни
 Пречистого братерства і любові.

Вед.2.

Саме зі стосунками Лариси Петрівни Косач з Нестором Гамбарашвілі літературознавці пов'язують цикл блискучої інтимної лірики названого періоду, зокрема вірші: «Єврейська мелодія», «О знаю я, багато ще промчить...», «Східна мелодія», «Як дитиною бувало», «Не дорікати слово я дала», «Романс», «Ти, дівчино, життям розбита, грай».

Вед.1.

В 1958 року Нестор Гамбарашвілі (тоді старший науковець управління заповідників при уряді Грузинської РСР) побував у Києві й плакав над Лесиною могилою.

Звучить пісня Леоніда Мазура «Романс» («Не дивися на місяць весною») на слова Лесі Українки.

Вед.1.

Адресат другої, пізнішої за часом, групи інтимної лірики Лесі Українки — Сергій Костянтинович Мержинський.

Леся Українка і Сергій Мержинський... Трагічна, безмежно сумна, але й водночас духовно висока історія кохання, далека від повної взаємності. Багато в чому різні люди: геніальна жінка, чії твори не були належно оцінені сучасниками і не прочитані повною мірою й зараз, через багато років, та інтелігентний, сповнений благородних поривань син армійського офіцера.

Вед.2.

Вперше про Мержинського згадується в листі до матері 21 липня 1897 р.: «Мій новий знайомий панич Мержинський (направлений до мене Тучапським)». Позналилися вони за рекомендацією Павла Тучапського, редактора «Рабочей газеты».

Вед.1.

Доля подарувала їм зустріч у передмісті Ялти Чукурларі у червні 1897 року, де поетеса тоді лікувалася. Лесею Українку вразили краса й чистота цієї людини, постійне внутрішнє горіння, він був людиною освіченою, інтелігентною, надзвичайно милою та симпатичною.

Вед.2.

Тонкою, лагідною вдачею Леся й Сергій були подібні одне до одного. Нескінченні, невичерпні розмови з ним відкривали нові світи незнаних уявлень і почуттів, будили нову мрію життя. Літо 1897 року... Воно було незабутнє. Може, найкраще, найщасливіше в житті Лесі Українки. Довго блукали полями, вибиралися на старовинні степові кургани, плавали човном.

Звучить романс П. Гайдамаки «Нічка тиха й темна була» на слова Лесі Українки.

Інценівка

Звучить спокійна музика Фабіо Лопеза «Bendizeí Nosso Deus».

На сцені Леся і Мержинський.

Сергій. Подивіться навколо. Попереду море, чайки кигичуть, а позаду - гори.

Леся. Диво, та й годі. Внизу, погляньте, наче в раю, а тут - пустеля. От уже забута Богом Волинь, а такого не стрінеш. Там ліс - так ліс, а поле - так поле... Знаєте, Сергію Костянтиновичу, от скільки вже об'їздила країв, а найріднішою все-таки залишається Волинь. Хоч і недуга моя звідти, а все одно люблю її.

Сергій. Ви завше так про неї гарно говорите, що й мені кортить там побувати.

Леся. То й що? Приїздіть до нас в Колодяжне. Жити є де, місця чудові. Будьте певні - не пошкодуєте.

Сергій. Місяць-два на лоні природи... А що? Це ідея. Тільки де ж його урвати того

часу?

Леся. Вас важко переконати, але майте на увазі - наша домівка завжди до ваших послуг.

Сергій. Спасибі, неодмінно скористаюся вашою гостинністю.

Леся. Гляньте навколо. Яка краса! Шкода, що я не художник, хоч і колись вчилася цьому мистецтву.

Сергій. А ви словами, Лесю, малюйте, у вас гарно виходить.

Леся. Може, й гарно, але не так. Перевага художника в тому, що його твір бачать, а поезію треба читати вміючи.

Сергій. Це вже інша тема, обличмо її. Ходімо краще глянемо вниз. Погляньте, Лесю! Ще одне диво.

(Мержинський зупинився біля квітки)

Леся. Чи не привиділося нам?

Сергій. Жива! Ходіть сюди, гляньте на її стебло.

Леся. Диво, та й годі: така мертвечина, така суворість - і раптом, майже не природна краса.

Сергій. Зірвемо?

Леся. Що ви? Нехай росте.

Сергій. А я хочу для вас... на пам'ять.

Леся. На пам'ять... О друже! Знав би ти, як увійшов ти мені в серце. Не квіткою і не дарунками коштовними, не пестошами - скромністю, своєю людяністю, любов'ю щирою.

Сергій. То як? Не ми, то хтось інший зірве. Не вікувати ж їй тут?

(Висмикнув квітку і подав Лесі).

Забув, у якого народу є звичай: хлопець, коли він хоче одружитись, повинен розшукати дівчині щонайкращу гірську квітку.

(Леся зашарілась, опустила очі).

Леся. Уже сутеніє, Сергію. Треба їхати. Цікаво, як у вас називають цю квітку?

Сергій. Я вперше бачу таку квітку.

Леся. Тоді я назву її ломикамінь. Як, підходить?

Сергій. Справді, вона таки варта цього наймення.

Леся. Поставлю її в себе на столі - як символ нескореності, твердості... Хай нагадує і цю подорож, і вашу увагу.

Сергій. Спасибі, Лесю. Я теж не забуду.

(Стиснув її руку і обоє повільно сходять за куліси).

Вед.1.

Після Ялти молоді люди відпочивали в Гадячі в Лесиних родичів.

Стала прогресувати хвороба і Сергій Мержинський повернувся до Мінська звідки був родом. Коли Леся Українка вперше його відвідала, він подарував їй репродукцію мадонни Рафаеля, написавши: «На добрую пам'ять о вместе проведенном времени 6 – 9/ II 1900 г. С. Мержинский». Цікаво, що той образ завжди супроводжував

поетесу, де б вона не жила. А влітку, побувавши на Полтавщині, на хуторі Зелений Гай, Мержинський подарував Лесі Українці зібрання творів Гайне німецькою мовою, залишивши на першому томі автограф: «Панне Лесе в знак дружеской приязни 8/VII 1900 г. С. Мержинский».

Вед.2.

В словах Сергія Мержинського, звернених до Лариси Петрівни, звучало велике захоплення нею, але не було того почуття, якого вона очікувала: він був закоханий у іншу жінку. Коли Олена Пчілка запитала у доньки: «Се — дружба чи щось інше?», то Леся відповіла: «Не питай мене про се, мамочко. Як тільки я сяду писати до нього, я думаю тільки про те, що я його люблю — без міри, без краю, що те кохання — ніж у моєму серці; вирви ніж з серця — і воно кров'ю зійде... Він не любить мене, і я нещасна. Коли б він мене любив, ми обоє нещасні були б. Я знаю се і все-таки його кохаю, сама себе палю вогнем».

Читець 5. *Виконується поезія «Горить моє серце»*

Горить моє серце, його запалила
Гаряча іскра палкого жалю.
Чому ж я не плачу? Рясними сльозами
Чому я страшного вогню не заллю?

Душа моя плаче, душа моя рветься,
Та сльози не ринуть потоком буйним,
Мені до очей не доходять ті сльози,
Бо сушить їх туга вогнем запальним.

Хотіла б я вийти у чистеє поле,
Припасти лицем до сирої землі
І так заридати, щоб зорі почули,
Щоб люди вжахнулись на сльози мої.

Вед.1.

У час розлуки були листи. В одному з них Мержинський поскаржився на те, що знову хворіє, і йому ніхто не пише - на папір лягли рядки листа-сповіді Лесі Українки, неповторної ліричної поезії в прозі...

На фоні музики Янні Хрісомалліс «Мрія однієї людини» виконується поезія в прозі «Твої листи пахнуть зів'ялими трояндами...» (студентка в образі Лесі Українки)

Читець 6.

Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами, ти, мій бідний, зів'ялий квіте! Легкі, тонкі пахощі, мов спогад про якусь любу, минулу мрію. І ніщо так не вражає тепер мого серця, як сії пахощі; тонко, легко, але невідмінно, невідборонно нагадують

вони мені про те, що моє серце віщує і чому я вірити не хочу, не можу. Мій друже, любий мій друже, створений для мене! Як можна, щоб я жила сама тепер, коли я знаю інше життя? О, я знала ще інше життя, повне якогось різкого, пройнятого жалем і тугою щастя, що палило мене, і мучило, і заставляло заламувати руки і битись, битись об землю в дикому бажанні згинутися, зіткнутися з цього світа, де щастя і горе так божевільно сплелись... А потім і щастя, і горе обірвались так раптом, як дитяче ридання, і я побачила тебе. Я бачила тебе і раніше, але не так прозоро, а тепер я пішла до тебе всею душею, як оплакана дитина іде в обійми того, хто її жалує. Се нічого, що ти не обіймав мене ніколи, се нічого, що між нами не було й спогаду про поцілунки, о, я піду до тебе з найщільніших обіймів, від найсолодших поцілунків! Тільки з тобою я не сама, тільки з тобою я не на чужині. Тільки ти вмієш рятувати мене від самої себе. Все, що мене томить, все, що мене мучить, я знаю, ти здіймеш своєю тонкою тремтячою рукою, - вона тремтить, як струна, - все, що тьмарить мені душу, ти проженеш променем твоїх блискучих очей, - ох, у тривких до життя людей таких очей не буває! Се очі з іншої країни...

Мій друже, мій друже, нащо твої листи так пахнуть, як зів'ялі троянди?

Мій друже, мій друже, чому ж я не можу, коли так, облили рук твоїх, що, мов струни, тремтять, своїми гарячими слізьми?

Мій друже, мій друже, невже я одинока згину? О, візьми мене з собою, і нехай над нами в'януть білі троянди!

Візьми мене з собою.

Ти, може, маєш яку іншу мрію, де мене немає? О дорогий мій! Я створю тобі світ, новий світ нової мрії. Я ж для тебе почала нову мрію життя, я для тебе вмерла і воскресла. Візьми мене з собою. Я так боюся жити! Ціною нових молодощів і то я не хочу життя. Візьми, візьми мене з собою, ми підемо тихо посеред цілого ліса мрій і згубимось обоє помалу, вдалині. А на тім місці, де ми були в житті, нехай троянди в'януть, в'януть і пахнуть, як твої любі листи, мій друже...

Крізь темряву у простір я простягаю руки до тебе: візьми, візьми мене з собою, се буде мій рятунок. О, рятуй мене, любий!

І нехай в'януть білі й рожеві, червоні й блакитні троянди.

7.XI.1900

Вед.1.

Восени 1900-го вона отримала лист від лікаря, який опікувався Мержинським: її другові зовсім погано. З листа Лесі Українки до сестри Ольги читаємо: «Тепер нема й розмови про те, чи їду я, чи ні. Звичайно, їду. Здається, мені прийдеться сей рік чимало енергії вжити, але се нічого, коли мета ясною стоїть, то й енергію знайти не трудно. Як би там не віднесли до мене всі інші, але я певна, що ти і Міша (брат Лесі) будете мене завжди розуміти і підтримувати, і се мені багато значить».

Вед.2.

З наближенням зими здоров'я Мержинського гіршало. Леся тяжко переживала

це горе. Сама ледве стала на ноги після стількох недуг, а тепер марнує себе ще й чужим лихом — побивається хворим. Тому батьки не схвалювали доньчиних вчинків, хоч розуміли і в душі співчували їй, але жаліли свою дитину. Вони не докоряли вголос, не перешкоджали робити їй, як вона хоче, однак мовчки засуджували все це.

Вед.1.

Мовчазні конфлікти приносили багато страждань. Лесі теж було жаль батьків і всю рідню, яким вона завдавала прикрощів, але ніколи й хвилину не вагалася — вона вся на боці приреченого.

Читець 7. *Виконується поезія «Все, все покинуть, до тебе полинуть»*

Все, все покинуть, до тебе полинуть,
 Мій ти єдиний, мій зламаний квіте!
 Все, все покинуть, з тобою загинуть,
 То було б щастя, мій згублений світе!
 Стать над тобою і кликнуть до бою
 Злюю мару, що тебе забирає,
 Взять тебе в бою чи вмерти з тобою,
 З нами хай щастя і горе вмирає.

Вед.2.

7 січня 1901 р. всупереч категоричній забороні матері виїжджає до Мінська, тим паче, що не тільки наречена, а й рідні відцуралися його. Леся тижнями безперестанку була і його лікарем, і медсестрою, і санітаркою

Вед.1.

З листа Лесі Українки до Ольги Кобилянської: «Окрім туги, тепер нічого не маю... З моїм другом дуже зле. Стан зовсім розпачливий... Я при ньому спокійна і сильна і навіть ніколи не зітхаю, інакше він би за мене боявся. А тепер він вірить, що я все витримати можу. Я не зруйную йому сеї віри в його остатнього друга. Часом говорять про те, як багато для нього значить, що я з ним... Коли подумаю тільки, що я такого друга маю втратити!»

Вед.2.

В іншому листі: «Я при ньому цілий день та ще й вночі приходжу декілька разів, а тітки його тікають геть з дому або ховаються по кімнатах. А Сергія треба годувати, як дитину, і він не може переносити самотності. Він тепер уже не від світу цього. Два тижні тому він попрощався зі мною. Я не зміню рішення залишитися тут до кінця».

Вед.1.

Так поводитись може тільки найкоханіша подруга, яка за милим піде на смерть і не вважатиме це жертвою.. Майже два з половиною місяці Леся відважно боролася за життя свого коханого, зносила терпляче величезні фізичні навантаження.

Вед.2.

Важчим набагато стало моральне випробування: їй довелося випити до останньої краплини гірку чашу нерозділеного кохання. В маренні губи хворого шепотіли ім'я іншої, коханої, жінки (Віри Крижанівської, його нареченої). На прохання Сергія Леся пише під диктовку їй листа, тамуючи душевний біль, адже сама чекала від нього слів оспівчення, а вони були адресовані іншій.

Вед.1.

Сили Мержинського з кожним днем згасали, два тижні життя він вже ні з ким не розмовляв. 3 березня він помер на руках у Лесі. Вона не кричала і не плакала, але серце її зайшлося криком від болю: «Його нема?!».

Читець 8. *Виконується уривок з поезії «Уста говорять...»*

Уста говорять: «Він навіки згинув!»
 А серце каже: «Ні, він не покинув!»
 Ти чуєш, як бринить струна якась тремтяча?
 Тремтить-бринить, немов сльоза гаряча,
 Тут в глибині і б'ється враз зі мною:
 «Я тут, я завжди тут, я все з тобою!»

Так, завжди, чи в піснях забути хочу муку,
 Чи хто мені стискає дружньо руку,
 Чи любая розмова з ким ведеться,
 Чи поцілунок на устах озветься,
 Струна бринить лагідною луною:
 «Я тут, я завжди тут, я все з тобою!»

Звучить пісня Лариси Лещук «Я все з тобою» на слова Лесі Українки.

Вед.2.

В ніч смерті коханого Леся під впливом трагедії конаючого Сергія за одну (і то неповну) ніч написала перший у своєму житті драматичний твір «Одержима», першу з циклу своїх геніальних драматичних поем (понад 30). Твір постав на одному подиху з глибин зболілої Лесиної душі.

Вед.1.

Ось рядок з листа цих днів: «Зізнаюсь, що я писала в таку ніч, після якої довго буду жити, якщо вже тоді живою залишилась. І писала, навіть не вичерпавши скорботи, а в самому її апогеї. Якби мене хтось спитав, як я з усього цього вийшла живою, я б могла відповісти: «Я з цього створила драму...»

Вед.2.

В ту пам'ятну ніч відкрилося Лесі нове творче джерело, трагедія радикально змінила і збагатила творчий портрет письменниці. Вона переплавилася своє безмежне горе у вогні творчої фантазії, яка допомогла їй створити в майбутньому головні свої шедеври. Геніальна велич духу дала їй право написати: «Я в серці маю те, що не вмирає...».

Вед.1.

Думки про втраченого друга не покидали її. А згодом, у липні цього ж таки 1901 р., Леся написала вірш, який ще раз засвідчив попри все, що сталося, своє безмежне кохання і той незгасимий біль втрати свого коханого Сергія.

Звучить музика Бетховена «Місячна соната».

Читець 9. *Виконується вірш «Квіток, квіток, як можна більше квітів»*

«Квіток, квіток, як можна більше квітів,
І білого серпанку на обличчя
Того, що звать ілюзією...» Боже!
Як часто ті слова вчуваються мені
Посеред ночі: «Квітів, безліч квітів!
Я ж так любив красу!..» Мій бідний друже,
Я принесла тобі всі квіти, що дала
Скупа весна твого скупого краю,
Я всі збрала і в труну вложила,
Всю ту весну убогу поховала.
Ні, ні, мій друже, спи спокійно, спи,
Я не скажу нікому слів таємних.
Квіток просив ти? Дам тобі їх більше,
Ніж та ворожая весна дала,
Весна та люта, що тебе забрала.
Я дам живих квіток, зрошу їх кров'ю,
І забличать вони, немов рубіни, —
Не так, як ті бліді, убогі квіти
Весни лихої, — і не будуть в'януть,
Ти житимеш красою серед квітів,
Я житиму сльозою серед співів.

Вед.2.

Він був етнографом, фольклористом, музикознавцем, котрий зібрав і записав, зберіг для нащадків шість тисяч народних пісень. А ще він зумів за півстоліття активної наукової діяльності – це були непрості часи царського, потім – більшовицького панування – видати близько сотні наукових праць. Його ім'я – Климент Квітка,

першорядна величина національної культури, більше відомий пересічним українцям як чоловік Лесі Українки, хто зіграв Лесею своїм гарячим почуттям в останні роки життя.

Вед.1.

Народився Климент Квітка 4 лютого 1880 року в селі Хмелів Роменського району. В 1897 році закінчив 5-ту київську гімназію із золотою медаллю. У гімназичні роки навчався у музичному училищі по класу фортепіано. Продовжив освіту в Київському університеті Святого Володимира. 1902 року закінчив юридичний факультет Київського університету. Тоді ж підготував і видав першу збірку записаних ним народних пісень.

Вед.2.

Познайомилися Леся Українка і Климент Квітка (Квіточка, Кльоня, як вона його називатиме) у 1898 році в Києві на одному з вечорів університетського літературно-артистичного товариства. Уже відому поетесу зацікавив музично обдарований юнак, закоханий в українську народну пісню. Щирий інтерес до музичного фольклору та фаховість суджень нового знайомого привернули її до Квітки. Вона запропонувала йому занотувати пісні, які знала. Перші записи з Лесиною голосу Климент зробив ще тоді. І робив їх потім увесь час упродовж їхнього спільного життя.

Вед.1.

Крім щедрої музикальної обдарованості, Климент Квітка подобався Лесі своєю лагідністю, скромною поведінкою і здатністю відчувати і розуміти прекрасне. Поступово міцніла дружба, що переросла в близькі відносини.

Вед.2.

Стосунки Лесі Українки та Климента Квітки видавалися викликом багатьом сучасникам. По-перше, він був помітно молодший за неї (на 9 років). По-друге, вони кілька років, усупереч тодішнім традиціям, жили в громадянському, не освяченому церквою шлюбі. Тільки під величезним тиском рідних в 1907 році вони погодилися на церковний шлюб. Слід сказати, що Лесина мати – знана письменниця Олена Пчілка – була категорично проти всіляких відносин її дочки «з якимсь жебраком», як вона презирливо називала Климента.

Вед.1.

Коли вона одружилася з Квіткою, їй було вже 37 років. Можливо, там не було палкої пристрасті, але поетеса відчувала потребу мати біля себе вірного друга. Климент Квітка завжди був поруч, коли їй було погано. Вони розуміли одне одного. Їх поєднувало щось глибоке, духовне. Леся вважала, що кохання — це перш за все самопожертва. Вона фактично врятувала чоловіка, напологши на терміновій поїзді до Криму. Климент був у дуже поганому стані (також хворів на туберкульоз), однак теплий клімат і активне лікування допомогли.

Вед.2.

Подружжя відмовилося від допомоги Лесиних батьків. Усі гроші, необхідні на лікування тяжкохворої дружини, Климент заробляв сам. Підробляля уроками і сама Леся. Під час перебування з чоловіком у Грузії, де він служив дрібним чиновником, Леся мала можливість неодноразово їздити на лікування до Єгипту, Італії. Та й сама намагалася працювати. Але інколи коштів не вистачало, тоді закладали нечисленні коштовні речі, продавали все, що можна було продати, крім бібліотеки.

Вед.1.

В одруженні вона продовжувала багато і плідно працювати. Один за одним з-під її пера виходять віршовані драми і драматизована поема.

Вед.2.

Влітку 1911 року Лесею Українкою був написаний безсмертний твір «Лісова пісня». Велику віршовану драму-феєрію написано було всього за 10 днів! «Писала, втративши відчуття реального світу, - не писала, а горіла в екстазі творчості» (А. Костенко).

Вед.1.

«...Писала я її дуже недовго, і не писати ніяк не могла, бо такий уже був непереможний настрій, - зазначала у листі Леся Українка, - але після неї я була хвора і досить довго «приходила до пам'яті». Була t 38 градусів і занепад сил».

Вед.2.

Дуже чутливо прореагував на появу «Лісової пісні» Климент Квітка. Так у листі цього часу до матері Леся писала: «Зачарував мене цей образ [мавки] на весь вік. Тепер це очарування передалось і Кльоні – він якось відноситься до цієї поеми, як до живої людини, - мені аж чудно...».

Вед.1.

Мабуть, в образі головної героїні Мавки він відчував увесь лабіринт душі, життя і думок коханої, вічував, що в цьому творі злилися незримо фантастичний казковий світ, чарівна волинська природа з глибокою і ніжною душею Лесі.

На фоні ліричної мелодії (мелодії Поліського регіону, які Леся Українка збрала для драми-феєрії «Лісова пісня», аранжування Михайла Олійника, виконує Академ. інструм. ансамбль «Високий замок») виконується останній монолог Мавки.

Читець 10.

О, не журися за тіло!
Ясним, вогнем засвітилось воно,
чистим, палючим, як добре вино,
вільними іскрами вгору злетіло.
Легкий, пухкий попільець
ляже, вернувшись, в рідну землю, —
стане початком тоді мій кінець.

Будуть приходити люди,
вбогі й багаті, веселі й сумні,
радощі й тугу нестимуть мені,
їм промовляти душа моя буде.
Я обізвуся до них
шелестом тихим вербової гілки,
голосом ніжним тонкої сопілки,
смутиними росами з вітів моїх.
Я їм тоді проспівую
все, що колись ти для мене співав,
ще як напровесні тут вигравав,
мрії збираючи в гаю..
Грай же, коханий, благаю!

Вед.2.

Чи кохала Леся Українка Климента Квітку? Власне, навіть те, що Леся Українка обрала з-поміж інших чоловіків зі свого оточення саме Климента Квітку, зайвий раз засвідчує вагомість і непересічність його особистості. Як учасник і герой однієї, мабуть, із найзворушливіших, найцікавіших українських історій кохання ХХ століття, він досі є, на жаль, постаттю маловідомою.

Вед.2.

Така вона історія кохання надзвичайної жінки. Вона любила, переживала, страждала, розчаровувалася, пояснюючи свій вибір так: «Я не завжди тямлю, «за що і через що я кого люблю»... Не знаю і, скажу правду, знати не домагаюсь. Люблю і вже. Любов абсолютної справедливості не знає, але в тім її вища справедливість...» (З листа до сестри Ольги 1902)

Вед.1.

Леся Українка стала уособленням жертвовного кохання, яке приходило до неї тільки крізь біль і душевні муки, що ставали потужним імпульсом для написання блискучих зразків інтимної лірики, багатьох ліричних творів, справді геніальних.

Звучить пісня Л. Тельнюк «Досадонька» на слова Лесі Українки.

Слово надається бібліотекарю

Бібліотекар пропонує увазі присутніх книжково-ілюстративну виставку до 150-річчя від дня народження Лесі Українки «Нетямарна зірка в очах потомків», характеризує більш докладно видання, які були використані для підготовки літературно-музичної композиції «Не жаль мені, що я тебе кохаю...».

Сценарій та презентацію розробили співробітники читальної зали № 1 (ф-т ПТПО) Борщова О.А., Шило Н.О.